

Žal ne moremo več govoriti samo o deliriju nekaterih univerzitetnikov

Če ste zagrizen wokovec in nimate starega smisla za svobodo, potem raje ne berite, kar sledi. Če nimate v sebi kančka ironije in samoironije, se raje poslovimo, še preden bi se vljudno pozdravili

Mimi Podkrižnik

Ideologija woke se vendarle lahko včasih zdi tako zelo iracionalna, absurдна in civilizacijsko destruktivna, da jo tisti, ki verjamejo v univerzalizem človeške misli, v prebojnost razsvetljenstva, racionalizem, znanost ..., težko posvojijo. Newtonovi zakoni so pač Newtonovi zakoni in ne zgolj "trije temeljni zakoni fizike": zahteva wokovcev po preimenovanju izvira iz dejstva, da je bil Newton pripadnik bele rase.

Leta 2022 je v Franciji izšla zanimiva knjiga La Religion woke (Religija woke, založba Tallandier), ki jo je napisal francoski filozof Jean-François Braunschtein. V intervjuju za Večerovo prilogo V soboto poudarja, da so se od takrat razmere vsaj na francoskih univerzah samo še poslabšale ali, če napišemo po domače, zdrave pameti se mu zdi še manj, kot je je bilo. "Raziskav na to temo je vedno več, kolegov, ki bi se upali upreti – najsi gre za vprašanja spola, za odnos do preteklosti, zlasti kolonializma – pa čedalje manj".

Jean-François Braunschtein je zaslužni profesor podobne filozofije na Université Paris-1 Panthéon-Sorbonne. Kot oster kritik wokizma se med kolegi počuti precej osamljen, njegova knjiga pa se je medtem lepo prijela med bralci. Morda pa niso prebujeni zgolj tisti, ki se imajo za prebujene; budnosti so različne. Mogoče pa se zahodna civilizacija vse bolj razgrajuje na ničkoliko vzporednih svetov, ki čedalje težje komunicirajo med seboj.

"Moški so noseči. Ženske imajo penis. Transženske so ženske. Vsi belci so rasisti. Vsi črnici so žrtve. Če trdite, da niste rasist, potem to gotovo ste. Biologija je virilna. Matematika je rasistična." To so trditve, ki jih menda širi ideologija woke in s katerimi odprete svojo knjigo, izdano pred dvema letoma. Kaj se je spremenilo odtlej? Morda na bolje ali na slabše.

"Nekateri verjamejo, da bo ideologije woke že

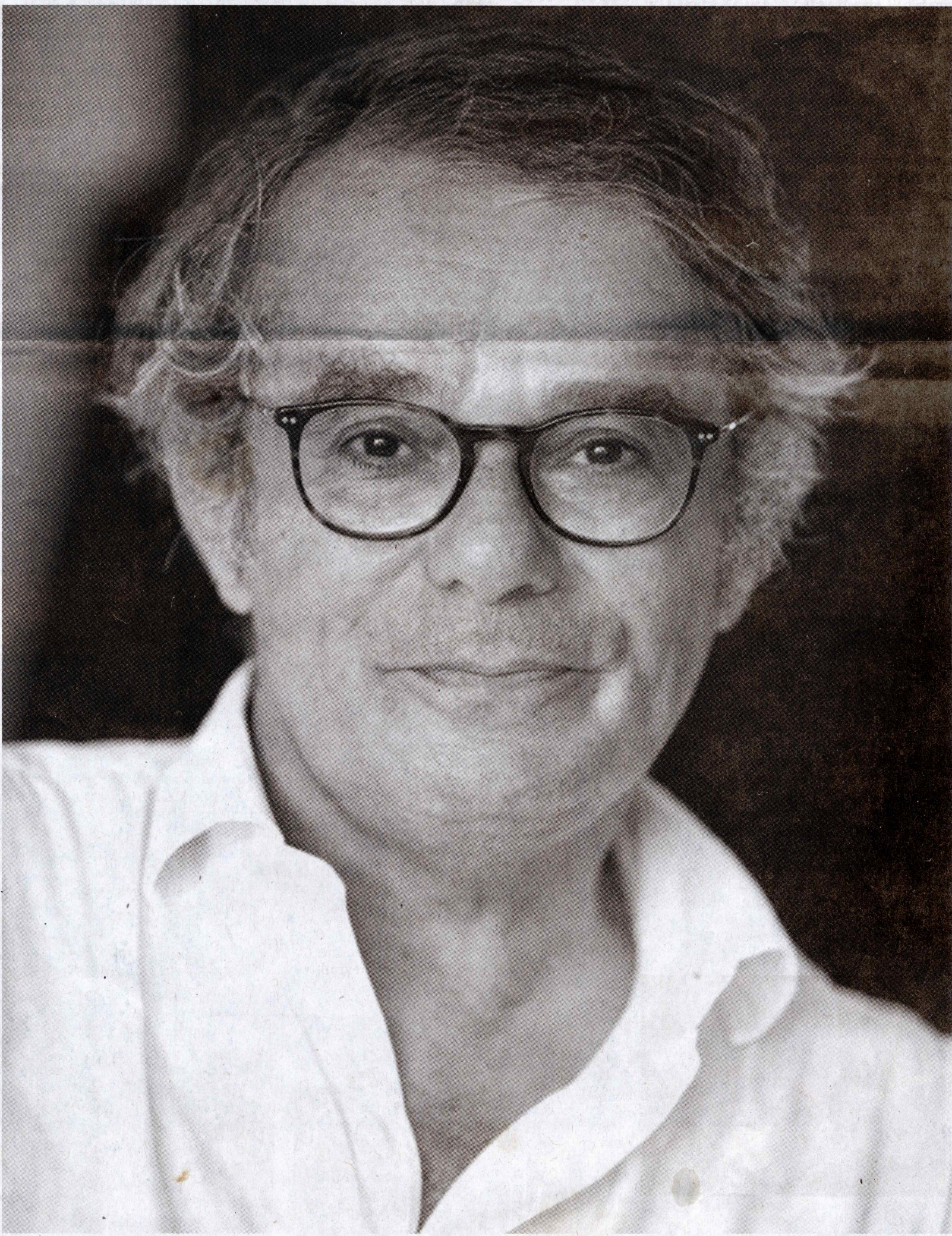

Foto: Sandra Seitamaa

Jean-François Braunstein

kmalu konec zlasti zato, ker se bo v Združenih državah Amerike v kratkem v Belo hišo prese-lil Donald Trump. Karkoli si mislimo o njem, kar zadeva woke, odločno nasprotuje spreminjanju spola pri zelo mladih ljudeh, česar res ni mogoče kar tako podpirati. Sam nisem prepričan, da bo šlo z woke hitro navzdol, vendarle se te novodobne ideologije močno oklepajo po univerzah. Realni svet, če ga lahko tako poimenujem, razmišlja drugače. Ljudje, ki delujejo zunaj univerzitetne sfere: delavstvo, kmetje, odvetniki, večina zdravnikov ..., se na mojo knjigo odzivajo pozitivno. Ideje, ki jih zagovarjajo tako imenovani prebujenci, se jim v veliki meri zdijo absurdne. Biologija da je vendarle prava znanost in ne "lažna", "virilna", "patriarhalna" in celo "kolonialistična", težave v odraščanju, kamor sodi tudi preizpraševanje spolne identite-te, pa tako ali drugače obremenijo vsakogar ... Na univerzah je slika docela drugačna. Zaradi woke sem v sporu z domala vsemi kolegi, imajo me za nazadnjaškega in transfobnega, pravijo, da se mi je zmešalo. V znanstvenih revijah je bila objavljena samo ena recenzija moje knjige, in še v tej je pisalo, da je zanič. La Religion woke je zdaj resda prevedena že v španščino in portugalsščino, pred kratkim je izšla v romunščini, toda v ZDA, na primer, je ni pričakovati, kajti tamkajšnja znanstvena scena ne dovoli, da kdo oporeka filozofinji Judith Butler. Ta rine samo naprej in naprej, vse, ki mislijo drugače, pa označuje za fašiste ... A medtem ko se v ZDA mnogi univerzitetniki že upirajo ideologiji woke, in to zlasti na zasebnih univerzah, v Franciji za zdaj ni bistvenih sprememb. Nasprotno, večina univerzitetnikov podlega gibanju, raziskave na področju filozofije, sociologije, psihologije in literature, torej v humanistiki, so povsem ubrane z wokizmom. Niti črhniti si ne upajo, saj nočejo tvegati, da poklicno morda ne bodo napredovali tako, kot bi si želeli, ali bodo mogoče celo ostali brez službe."

Kako pa se na wokizem v zadnjem času odzivajo mediji, bodisi tradicionalni bodisi alternativni?

"Rahle odklone je vendarle že zaznati. Še včeraj si ni nihče drznil drezati v wokizem, saj je tvegalo, da ga bodo takoj označili za skrajno desničarskega transfoba, ki ga je povozil čas. Danes pa se že vedno več ljudi zaveda, v kako absurdno, absur-dno smešno, tudi šokantno situacijo smo zabre-dli na Zahodu. A kar tako se ne bomo izkopali iz nje, saj se ideologija woke vzpostavlja že več kot poldrugo desetletje in je že dodobra zakoreninje-na. Z njo se ukvarja veliko ljudi, na različnih ravneh šolskega sistema jo je posvojilo mnogo učiteljev, ki bodo na sceni še več de-setletij, pa tudi mladi se precej množično navdušu-jejo nad njo. Zato si težko predstavljam, da bi tako imenovani prebujenci zlahka odstopili od svojih temeljnih idej, po katerih je spol stvar izbire in je zgodovinski krivec kolo-nialistični heteroseksual-ni moški. A možno je, da se bomo mi, ki wokizmu nasprotujemo na univer-zi, sčasoma počutili manj izolirani in sami. Zlasti v ZDA, deloma pa tudi v Veliki Britaniji si politika - in to ne le desna, ampak prav tako leva -, namreč

Na Norveškem so že pred časom hoteli spremeniti spol bogu. Lahko poskušajo, tudi v preteklosti je bilo podobno, ne verjamem pa, da jim bo uspelo

že spet upa izreči na glas, da je biologija znanost, da vsi belci nismo rasisti, da matematika ni rasi-stična in tako dalje. Tudi spreminjanje spola pri mladostnikih dojemajo - sploh v nordijskih drža-vah, deloma pa tudi na Otoku in v Avstraliji - če-dalje resneje, ponekod v ZDA so tovrstne operacije na zelo mladih ljudeh že prepovedali. A obstajajo tudi države kot Francija, kjer aktivizem ne popu-šča, čeprav nemalo zdravnikov, psihologov in psi-hiatrov opozarja na tragične posledice."

O woke pišete kot o religiji, edini, ki je kadarkoli nastala na univerzah, tudi kot o totalitaristični diktaturi, za diktature pa je značilno, da širijo strah. Če nisi za in zraven, ne obstajaš, takoj te doleti cancel culture (kultura izbrisa). Gre za to? Za v resnici prastaro prakso, le da so zdaj druge tarče?

"Govorimo o 'diktaturi dobrih čustev', o diktatu-ri v imenu dobrega, češ, smo proti rasizmu, proti diskriminaciji vseh vrst, za pravice koloniziranih, za znanost, ki v ospredje ne bo postavljala samo belega moškega. V teoriji je vse to slišati sila sim-patično, v praksi pa marsikdaj vodi do tega, da wokovci ne dopuščajo drugačnega pogleda."

Ta konflikt sploh ni generacijski, kajne? Ne gre za to, da starejši ne bi razumeli mladih, ki se najbrž bolj kot prejšnje generacije ukvarjajo s svojo identiteto, individualnostjo, tudi s svojo fi-zično podobo. Včasih je vtis, da smo tako imeno-vane snežinke vzgajali tako, da zdaj mislijo, kako se ves svet vrti okrog njih in tudi proti njim ...

"Številni študentje so še vedno zelo odprti, zani-majo jih drugačni pogledi, čeprav se z njimi morda ne strinjajo. Mnogim gre wokovsko pranje mož-ganov celo na živce, zato zavzemajo vse bolj ra-dikalna stališča v nasprotnem taboru ... Nemalo nekdanjih kolegov iz generacije '68, v katero sodim, so zdaj prebujenci, prepričani, da nadalju-jejo revolucijo iz maja 1968. Vse to zveni smešno, kajti v resnici se postavljajo proti idealom, ki so jih zagovarjali nekoč. Vprašanje torej res ni generacijsko, bolj je povezano s spolom. Sociologi ugotavlja-jo, da so za teme woke znatno bolj kot mladi fantje dojemljiva dekleta. Tudi aktivirajo se precej bolj."

Kakor pišete, z woke ni okužena zgolj humanisti-ka, ampak vsaj deloma tudi naravoslovni in teh-nični študiji. Po woke naj bi Newtonove zakone preimenovali v "tri temeljne zakone fizike", in to samo zato, ker je bil Newton belec.

"Na naravoslovnih in tehničnih fakultetah wokiz-ma skorajda ni, saj so tam bistveno hitreje pre-

poznali problem. V knjigi omenjam ameriškega matematika romunskih korenin Sergiuja Klain-ermana, ki namenja precej časa boju proti woke ... Na humanistiki in socialnih študijih je precej huje, tam zdaj razlagajo, da je bil Balzac strašen an-tisemit, Flaubert pa mizogin, ki da sploh ni pisal o ženskah. Tisti, ki teh neumnosti ne bodo hoteli poslušati, se na take študije pač ne bodo vpisovali."

Boja proti woke se je z besedami, da ga je treba uničiti, polastil provokativni in (retorično) raz-bijaški Donald Trump, kar najbrž pomeni, da bodo tudi vsi tisti, ki imajo zadržke do najbolj skrajnih odklonov wokizma, počez označeni za skrajne desničarje. Znano je tudi, kako politično razmišlja Elon Musk ... Zahodni svet je ideološko razklan, medtem ko preostali konci planeta, vsaj zdi se tako, bolj držijo skupaj. Kam nas lahko to vodi?

"Trumpa močno kritizirajo, pa vendar je ameri-ški predsednik, njegov vpliv je izjemen. Ni nepo-membno, kaj reče prvi človek ZDA. Podobno kot on razmišljajo ljudje, ki delujejo v novih tehnologi-jah: Elon Musk, Peter Thiel ... Kakor pravijo, imajo dovolj teh woke neumnosti. Hitro lahko pride do zelo drugačne Amerike."

Mar nismo v čudnem paradoksu: po eni strani se vedemo kot nežne snežinke, povsod okrog nas pa vojna in kravi konflikti? In vendar ni mogoče reči, da so tuje vojne samo v interesu desne za-hodne ideologije, torej desničarske politike.

"Woke se dolgoročno ne more ohraniti, zato ker obstaja samo pri nas. V resnici je znamenje strašne šibkosti Zahoda, ki jo drugi s pridom izkoriščajo, najsi Putin ali Kitajska, arabski svet, tudi Afričani mislijo, da smo zmešani. Po tej poti ne bomo mogli nadaljevati, saj bomo uničili samega sebe. Pomi-slimo samo na zunanjo politiko: v geopolitiki ni

Protest prebujencev pred sedežem BBC zaradi migrantske zakonodaje, ki jo je sprejela britanska vlada.
Foto: Profimedia

Jean-François Braunstein: "Mnogim študentom gre wokovsko pranje možganov celo na živce, zato zavzemajo vse bolj radikalna stališča v nasprotnem taboru ..."
Foto: Osebni arhiv

veliko občutljivosti in dobrohotnosti. Tisti, ki ne verjamejo v nič in jih nič več ne povezuje, so lahek plen. V brutalni mednarodni politiki ni mesta za snowflakes."

Preostali svet, ki bi ga Zahod tako zelo rad ukro-
jil po svoje, razmišlja drugače. Kakor pišete v
knjigi, bi se lahko zahodni znanstveniki celo

**Nekoč je bila
univerza prostor,
v katerem smo
čislali znanje
kot veliko
vrednoto, kjer
smo svobodno
argumentirali,
izmenjavali
mnenja, tudi
najbolj izvirna
in nenavadna,
hodili smo proti
toku. Zdaj pa
je to močno
radikaliziran in
konformističen
milje, v
katerem je
svoboda nadvse
osovražena**

ker je šolski sistem popolnoma javen, ustanoviti zasebno šolo ali univerzo je praktično nemogoče

... Takoj po objavi moje knjige so mi mnogi govorili, da pretiravam, da je woke samo obroben fenomen. Toda jaz mislim, da je pereč problem. Zame so pokazatelj tudi množična zborovanja v podporo Hamasu na celotnem Zahodu. Poudarjam: ne govorim o podpori Palestincem, ampak o slepi podpori Hamasu, torej teroristom, ki masakrirajo ženske in otroke. Da je večina univerz v Franciji zdaj na strani Hamasa in da ga toliko podpirajo skupnosti LGBTQIA+, je v resnici neslana šala. S tem je vendarle vse narobe. A po drugi strani se takim odzivom niti ne čudim. Tudi pri tem vprašanju gre namreč za postavljanje po robu belemu človeku, nekdanjemu kolonialistu, Izrael pa je razumljen kot vrhunec belega kolonializma ... Žal ne moremo več govoriti samo o deliriju nekaterih univerzitetnikov, ampak o ogrožanju lastne civilizacije."

V Franciji razširja ideje woke zlasti zelena politika. A za zdravo pamet, tudi tako, ki je na strani zatiranih in razžaljenih, lahko zvenijo izjave političarke Sandrine Rousseau precej abotno ali vsaj načrtno manipulativno. Kakor je dejala in jo citirate v knjigi, "svet umira zaradi preveč racionalnosti, zaradi odločitev, ki jih sprejemajo inženirji. Bolj so mi všeč ženske, ki delajo uroke, kakor moški, ki konstruirajo jedrske reaktorje". Doslej je povedala še marsikaj: tudi obračanje zrezkov na žaru je zanjo simbol virilnosti, simbolizira da mentaliteto, ki jo je vsekakor treba pregnati ... Kaj je z ekologi?

"Sandrine Rousseau je karikatura vsega tega, o čemer govoriva. Ekologi se zavzemajo za naravo, po drugi strani pa zagovarjajo, da mladi, ki se odločijo za spremembo spola, trajno jemljejo zelo močna zdravila in hodijo na hude terapije. V resnici podpirajo najbolj neverjetno tehnologijo, ki trdi, da omogoča spremembo spola, kar je vendarle paradoks, kajti v teoriji pozivajo nazaj k naravi."

Nekateri kažejo s prstom na farmacevtsko industrijo, češ, da so ljudje, ki so zaradi spremembe spola na dolgotrajnem zdravljenju, zanjo vendarle hvaležna skupina ...

"V tem poslu se v Ameriki in tudi drugod obrne precej denarja. Ni zanemarljivo, da so industrialci kot družina Pritzker na nedavnih volitvah podprli Kamalo Harris ... Upati je, da bo temu enkrat

Zaradi woke sem v
sporu z domala vsemi
kolegi, imajo me za
nazadnjaškega in
transfobnega, pravijo, da
se mi je zmešalo

vendarle konec, da ne bo pohabljenih še več ljudi. Po mojem mnenju bi morali zdravniki, ki izvajajo takšne operacije na zelo mladih ljudeh, v zapor ... A morda pa transspolnost ne bo več dolgo v ospredju, morda se bodo biotehnološka podjetja že kmalu preusmerila na transhumanizem.

Mogoče ima prav britansko-ameriška pisateljica Lionel Shriver, ki trdi, da lahko tudi 'woke' – ki ga določa to, da hoče biti moderen, moden – na koncu postane samo obsoleten. Brž ko se bo razširilo, da je pasé, bo izgubil privlačnost in privrženice. Sam mislim, da ne bo šlo tako zlahka, kajti nemalo ljudi po fakultetah na njem že utemeljuje svoj profesionalni obstoj. Na to temo so doktorirali, objavili članke in knjige. Ti ljudje ne bodo več nikoli razmišljali drugače."

Kakor pravite v knjigi, wokovci nimajo ravno smisla za humor, ne prenesejo ironije in samoironije. Pomanjkanje humorja je najbrž ena večjih težav zahodne civilizacije, sploh na svoj račun se ne smejimo radi. Drži?

"Ne, wokovci nimajo nikakršnih zadržkov do sebe in ne preizprašujejo lastnih idej, nobenega smisla za humor nimajo, kakor ne znajo več ločevati med delom osebe in osebo samo. Prenekaterega avtorja bi prepovedali samo zato, ker kot človek ni ustrezal tem ali onim normam. Toda nekateri komiki se zdaj že upajo norčevati iz njih, in to ne le v ZDA, ampak tudi v Franciji – recimo igralec in humorist Gaspard Proust [čigar korenine so slovensko-švicarske] –, pa četudi se jim zato zaprejo kakšna vrata."

Če je woke religija, bi se lahko kakor vse druge religije odklonila v ekstremizem, celo fanatizem, mar ne? Kakor že v preteklosti tudi novodobni aktivisti uničujejo umetniško dediščino po muzejih, recimo.

"Radikalizacije ne gre izključiti, sploh če se bodo zavedeli, da velik del populacije ne podpira njihove doktrine ... Koliko škode bodo naredili? Ker wokovci grajajo razisem in kolonializem, se spreminjajo postavitve muzejskih zbirk. Številne doslej izpostavljene umetnine morajo v depoje, uničujejo jih k sreči še ne. Zaradi preteklosti se počutijo krivi tudi zgodovinarji, ki hočejo na novo napisati zgodovino."

Jean-François Braunstein

Koliko je razmah wokizma povezan z dejstvom, da na Zahodu religija izgublja svojo moč, da je na stari celini krščanstvo v krizi? Je v svetu, kakršen je, sploh lahko že čas za postreligiozno zahodno družbo?

"Mnogi kritiki ideologije woke se vračajo k religiji, povečini so to katoliki, a tudi pravoslavci in drugi. Verjamejo, da se brez religije ne bomo mogli upreti pritisku islama in islamistov. Slavní nizozemsko-ameriški pisateljici somalijskih korenin Ayaani Hirsi Ali, denimo, grozijo s smrtjo, zato ker je pred dvajsetimi leti napisala besedilo za kratkometražni film Submission, ki ga je posnel njen prijatelj Theo van Gogh — zaradi tega filma so ga umorili —, in govori o nasilju nad ženskami v muslimanskem svetu. Pisateljica odtlej živi v ZDA, pred nedavnim se je spreobrnila v kristjanko. Kakor je dejala, se bo morala Evropa, če bo hotela preživeti, vrniti h krščanstvu. To ne bo enostavno, kajti nemalo držav je že povsem laiziranih ... Medtem se druge velike civilizacije še vedno močno navezujejo na religijo, najsi gre za pravoslavje ali za islam, za evangelizem v Afriki in Latinski Ameriki, tudi na Kitajskem je konfucijanstvo še naprej močno v ospredju. Verjamem, da duhovna praznina odpira vrata neumnostim. To seveda ne pomeni, da že kar vsak ateist zapade v woke, temu nasprotujejo tudi neverujoči levi progresivci.

Na alternativnih medijih, kot je denimo Substack, ali na Muskovem X imajo številni avtorji ogromno sledilcev tudi zato, ker še razmišljajo o religiji, ker pišejo o stvareh, ki jih v New York Timesu ne boste več mogli prebrati. V anglosaksonskem svetu je tak antiwoke medij Free Press ali pa britansko spletišče UnHerd, na katerem objavlja francoski pisatelj Michel Houellebecq ... Kako bo v prihodnje, ne moremo vedeti, a jasno je, da smo se v tej situaciji znašli zato, ker smo iz življenja izbrisali religijo. A ne samo to: izbrisali smo tudi splošno kulturo in zanemarili izobraževanje. Nekdo, ki je sposoben reči, da biologija ni znanost, se v šoli ni naučil prav veliko. Širiti, da je bil Balzac mizogin, pomeni, da se o njem sploh več ne učijo ...

Wokovci nimajo nikakršnih zadržkov do sebe in ne preizprašujejo lastnih idej, nobenega smisla za humor nimajo, kakor ne znajo več ločevati med delom osebe in osebo samo. Prenekaterega avtorja bi prepovedali samo zato, ker kot človek ni ustrežal tem ali onim normam

Nujno je treba povrniti zanimanje za splošno kulturo, kot drugo pa bi rekel še to: morda pa so se ideje razsvetljenstva in racionalistov lahko prijele prav zaradi krščanskih temeljev. V resnici je vse povezano: če ni religije, je manj tudi kulture. Še pred dvajsetimi leti so bile razmere drugačne, najbrž zato, ker so bile takrat osnove še trdne, povezane so bile z izobraževanjem, ki je še kolikor toliko funkcioniralo, in z idejami, ki so tako ali drugače tudi krščanske: univerzalizem, iskanje resnice, zakoni narave, morala, vrednote."

Morda pa se sodobni človek že dojema kot vse-mogočen bog in se hoče kot tak ves čas izumljati na novo: nenehno nekaj menjava, ne le oblek, frizure in lokacije, ampak tudi partnerje in ne nazadnje še spol, morda celo večkrat.

"Na Norveškem so že pred časom hoteli spremeniti spol bogu. Lahko poskušajo, tudi v preteklosti je bilo podobno, ne verjamem pa, da jim bo uspelo. Najbrž lahko religijo zamenja samo transhumanizem: nekateri transavtorji zagovarjajo tezo, da je transspolnost v resnici začetek transhumanizma ... Če spremljamo, kaj vse napoveduje Elon Musk, kako bo preobrazil človeka in kaj vse bodo počeli na Marsu, bi to morda res lahko poimenovali religija, vendar religija brez ideje transcendence, torej brez osrčja. To bo gotovo drugačna religija, morda ne bo več virilna, mogoče bo res feminilna ali transspolna, kdo ve. Wokovci sicer sovražijo Muska in tudi on si je izbral njih za osrednjega sovražnika, govori o 'virusu woke', najbrž zato, ker si je eden od njegovih otrok spremenil spol."

Je mogoče, da sveta, ki ga imamo pred seboj, ne razumemo? Da tudi zato ne razumemo te novodobne prebujenosti, ker se staramo. Kaj pa, če nastaja na Zahodu neskončno paralelnih svetov, ki bodo čedalje težje komunicirali med seboj?

"Morda je res tako. A če bo toliko različnih svetov, bomo samo še šibkejši. Ne vem, kako bomo potem lahko ubranili lastno civilizacijo - če bomo verjeli, da je ta že vse od začetka rasistična in transfob-

Vzniknila na univerzah

Woke je edina religija, ki je vzniknila na univerzah, in to v predelih sveta, ki je šel skozi razsvetljenstvo in humanizem. Tako imenovani prebujenci postavljajo na glavo dosedANJI svet in hočejo nov čas velike občutljivosti, v katerem bo vse drugače, pravično tudi za manjšine in v katerem se bo v ospredje prerinilo vse, kar je bilo doslej spregledano, zamlčano, potlačeno, zatirano.

na. Da bi vzeli nekaj od tod in nekaj od tam, kaj od transhumanizma, kaj od transspolnosti in kaj od religije, se mi ne zdi verjetno, razlik je preveč, to ne bi prineslo nobene stabilnosti. Sploh pa, če ponovim, vse to so samo težave Zahoda, medtem ko preostali svet funkcionira drugače. Med tistimi, ki jim je bila moja knjiga všeč, je tudi Hubert Védrine, nekdanji minister za zunanje zadeve. Pred časom mi je dejal, kako pošiljamo preostalemu svetu naravnost katastrofalen avtoportret ... Da, pri vsem tem gre tudi za geopolitično vprašanje: intelektualno vedno šibkejši zahodni človek je tudi geopolitično vse bolj ranljiv."

Kaj lahko storita literatura in filozofija? Prva se, če smo zelo kritični, marsikje utaplja v varnih preteklih temah in politični korektnosti, o drugi se laično zdi, da predvsem reciklira staro ...

"Kot filozofa me zanima, kaj vse se dogaja v zunanem svetu, čeprav mi marsikdo reče, češ, kako lahko prebereš toliko absurdnosti, in to kakšne! Na univerzi imamo verjetno problem, da so naši študiji preveč fragmentirani, preveč ozko vsebinsko zamejeni. Filozofi in sociologi smo zelo ozko specializirani, širokega pogleda na družbo pa nimamo več. Med avtorji najpogostejše citiram Michela Houellebecqa. Zame je naravnost sijajen, saj odlično razume družbo."

Kako bi torej definirali zdravo pamet? Včasih se zdi, da nam je vsem zmanjkuje.

"Pri tem gre res za zdravo pamet, čeprav nekateri kolegi tako zelo prezirajo ta izraz. Zdrava pamet pomeni upoštevati empirijo, znanstvene dosežke ..., pomeni vrnitev v realnost. Že Aristotel je, drugače od Platona, pozival nazaj v resnični svet. Wokovce definira prav to, da v veliki meri živijo v navideznem svetu. V njem se hočejo počutiti najbolje, iz njega niti nočejo izstopiti, saj kdo pa bi hotel iz okolja, v katerem je vse tako, kakor hoče sam. Če se odločim, da bom ženska, bom pač ženska. Ideja je sijajna, obet čudeža, a tudi velika zaslepljenost, saj ti ljudje nočejo videti, kaj lahko vse to potegne za seboj."

Življenje pač ni samo pravljica. Je konec lahko vedno srečen?

"Optimist sem, vendar ne za univerze in sploh ne za humanistične smeri, o teh mislim, da so povsem skrenile s poti. In vendar je bila nekoč univerza prostor, v katerem smo čislali znanje kot veliko vrednoto, kjer smo svobodno argumentirali, izmenjavali mnenja, tudi najbolj izvirna in nenavadna, hodili smo proti toku. Zdaj pa je to močno radikaliziran in konformističen milje, v katerem je svoboda nadvse osovražena. Nekoč smo postavljali pod vprašaj, kaj je res in kaj ne, kaj je prav, kaj je lepo, kaj dobro. Zdaj resnica sploh ne obstaja več, saj je vse relativno, lepota ni bistvena vrednota, dobro pa je zasmehovano. Vse to je zelo destruktivno."

Jean-François Braunstein je po izdaji svoje knjige reden gost v medijih. Foto: Arhiv Večera

